

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Ohvriabi süsteemi arendamine

Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetused 2014-2021

Programm „*Local Development and Poverty Reduction*“

Üldinfo

- **Projekti elluviimise periood:** 32 kuud, 01.2020-08.2022.
- **Programmioperaator:** Sotsiaalministeerium
- **Projekti elluviija:** Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi ja ennetusteenuste osakond
- **Projekti partner(id):** Norwegian Center for Violence and Traumatic Stress Studies
- **Eelarve:** 385 755 eurot, millest 85% Norra toetus.

Hetkeolukord/vajadused

- 2018. aasta statistika:
 - Registreeriti 3607 perevägivallakuritegu
 - Veidi enam kui iga kümnes kuritegu on Eestis perevägivallakuritegu
 - Perevägivallakuritegude osakaal kõigist vägivallakuritegudest on 44%
 - 88% perevägivallajuhtumitest moodustas kehaline väärkohtlemine
 - Perevägivalla toimepanijatest olid 87% mehed ja ohvritest olid 80% naised
 - 69% juhtudest oli perevägivalla toimepanija ohvri praegune või endine paarisuhtepartner
 - Enamik ohvreid ei jõua endiselt ohvriabi teenusteni. Lähisuhtevägivalla juhtumites jõuab kontaktini ohvriabi töötajaga olenevalt maakonnast 18–78% ohvritest

Hetkeolukord/vajadused

- Suur osa vägivallast on varjatud ega jõua politsei ega teiste abiasutuste vaatevälja, enamik vägivallaohvreid jääb õiguskaitseüsteemist ja tugiteenustest eemale.
- Erinevate uuringute andmetel jõuab politseini vaid väike osa perevägivaldajuhtumitest. Näiteks kõige raskematest perevägivaldajuhtumitest teavitas politseid vaid 10% naised ja 14% mehed. Suuremad barjäärid politsei teavitamisel on naistel.
- Põhjused, miks ei teatata politseile, on erinevad: 59% ei pea toimunut piisavalt tõsiseks, pooled ei tahtnud, et keegi teada saaks, kolmandikul oli piinlik, 28% arvas, et politsei poleks neid uskunud (Perevägivald uuring I.Pettai, 2016).

Eesmärgid ja tegevused

- Süstemaatiline, jätkusuutlik ja koordineeritud ohvriabisüsteem pere- ja soopõhise vägivalla ohvritele, tänu millele on võimalik katkestada vägivallaring, vältida taasohvristamist ning aidata kaasa ohvrite iseseisva toimetuleku saavutamisele.
- 5 tegevussuunda:
 - Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine
 - Vabatahtlike kaasamise süsteemi loomine pere- ja soopõhise vägivalla ohvrite toetamiseks
 - Tervishoius perevägivalla varajase märkamise süsteemi loomine
 - Perevägivalla toimepanijatele sekkumisprogrammide arendamine
 - Avaliku arvamuse uuring vägivallaga seotud hoiakute muutuste kohta

Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine – hetkeolukord/vajadused

- Riigi poolt rahastatav teenus
- Teenuse eesmärk on tagada turvaline keskkond, nõustamine ja ajutine majutus naistevastase vägivalda ohvriks langenud naistele ja nendega kaasas olevatele lastele.
- Naiste tugikeskustesse pöördub abi saamiseks aastas ligi 2000 naist. See number on viimase kolme aasta jooksul jäänud põhimõtteliselt samaks.
- Potentsiaalne pöördujate hulk on aga kindlasti veelgi suurem

Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine

- Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmiseks töötame välja kvaliteedijuhise ja viime läbi koolitusi.
- **Tulemused:**
 - kvaliteedijuhis on välja töötatud,
 - läbi korraldatud koolituste ning koostöökohtumiste on naiste tugikeskuste töötajate ja nende oluliste koostööpartnerite professionaalsus tõusnud, et abistada kliente koostöös veelgi tõhusamalt,
 - vahetult teenust osutavad isikutel on parem ligipääs nõustamisele, et vältida läbipõlemist ning seeläbi nii enda kui ohvrite kahjustamist

Naiste tugikeskuse teenuse kvaliteedi tõstmine - tegevused

- **Kvaliteedijuhise väljatöötamine** - eesmärgiks on parandada osutatava teenuse kvaliteeti ja anda ka teenuse hankijale vahend teenuse osutajate poolt osutatava teenuse hindamiseks. Kvaliteedijuhis töötatakse välja koostöös naiste tugikeskuse teenuse osutajate, Sotsiaalkindlustusameti kvaliteediüksuse, valdkonna ekspertide ja koostööpartneritega.
- **Koolitused ja seminarid naiste tugikeskuse teenuse osutajatele ja partneritele** – eesmärgiks on tõsta teadmisi, parandada oskuseid ning tõhustada koostööd naistevastase vägivalla juhtumite lahendamisel. Koolitusteemade vajadus kaardistatakse koostöös teenuse osutajatega ning nende koostööpartneritega. Koolituste, infoseminaride toimumine on planeeritud regulaarsusega kord kvartalis.
- **Naiste tugikeskuste töötajate koolitused läbipõlemise märkamiseks ning ennetamiseks ning supervisioonide ja kovisioonide läbiviimiseks oma meeskondade sees** - eesmärgiks on töötajate professionaalsuse hoidmine ja läbipõlemisi vältimine. Selleks antakse töötajatele endile oskused edaspidi nõustamiste ja toe pakkumiseks oma organisatsioonisiselt.

Vabatahtlike kaasamise süsteemi loomine pere- ja soopõhise vägivalla ohvrite toetamiseks

Hetkeolukord/vajadused:

- Vabatahtlike võrgustikuga on võimalik pakkuda ohvritele kiiremat, mitmekülgsemat, personaalsemat ja kogukonnapõhisemat abi.
- Seni alakasutatud ressursid
- Ohvrite vajadused toetuse järele on erinevad, vabatahtlike kaasamine aitab laiendada ohvritele pakutava toetuse ulatust.
- MARAC vabatahtlikud
- Vabatahtlikud lepitajad (taastav õigus)
- Ühtne süsteem puudub – värbamine, kaasamine, valik, koordineerimine

Vabatahtlike kaasamise süsteemi loomine pere- ja soopõhise vägivalla ohvrite toetamiseks - eesmärk

- Süsteemseks ja laiaulatuslikuks vabatahtlike süsteemi loomiseks töötame välja ohvriabi vabatahtlike kaasamise süsteemi, sh koolitusprogrammi. Programmi raames koolitame nii ohvriabitöötajaid kui tulevasi vabatahtlike.
- **Tulemus:** Rakendunud on terviklik vabatahtlike kaasamise süsteem. Läbi vabatahtlike kaasamise on oluliselt suurenenud vägivallaohvritele pakutava abi ulatus ja läbi selle paraneb ohvrite toimetulek.

Vabatahtlike kaasamise süsteemi loomine pere- ja soopõhise vägivalla ohvrite toetamiseks

- Süsteemseks ja laiaulatuslikuks vabatahtlike süsteemi loomiseks töötame välja ohvriabi vabatahtlike kaasamise süsteemi:
 - vabatahtlike kaasamise, värbamise põhimõtted,
 - ootused, nõuded ja kvalifikatsioon,
 - võimalikud vabatahtlike profiilid (vabatahtlikud perevägivalla ohvritega töötamiseks, seksuaalkuritegude ohvritele jne),
 - vabatahtlikele juhtumite suunamise ja ohvriabi töötajate koostöö,
 - vabatahtlike kulude hüvitamise süsteem ja põhimõtted,
 - juhised tööks nii vabatahtlike juhendajatele kui erinevaid profiile esindavatele vabatahtlikele,
 - koolitusprogramm (sh e-kursus).

Tervishoius perevägivalla varajase märkamise süsteemi loomine – hetkeolukord/vajadused

- Tervishoiusüsteem on kõige tõenäolisem pöördumise koht abi saamiseks, nt seksuaalvägivalla osas pöörduvad kõige tõenäolisemalt ohvrid tervishoiuasutusse 23% juhtudest ja alles seejärel politseisse (10% juhtudest).
- Spetsiaalset ettevalmistust, lisakoolitust perevägivalla küsimustes sooviks 42% perearstidest ja 60% naistearstidest/ämmaemandatest.
- Meditsiinisüsteemil on olemas valmisolek perevägivallaohvrite toetamiseks ning vägivalla ennetamiseks:
 - perearstidest on iga teine valmis lisaks meditsiinilise abi osutamisele ohvreid nõustama, et ennetada perevägivalda
 - naistearstidest ja ämmaemandatest on selleks valmis 84% (EAÜI Pettai jt 2014)
- Kuid puudub vastav süsteem perevägivalla ühtseks märkamiseks, hindamiseks ja info vahetamiseks teiste spetsialistidega.

Tervishoius perevågivalla varajase märkamise süsteemi loomine

- Tervishoiutöötajate teadlikkuse tõstmiseks ja ohvrite tuvastamiseks loome lihtsalt kasutatava töövahendi tervishoiutöötajatele, mille alusel hinnata, kas inimene võib olla perevågivalla ohver. Tegevused hõlmavad nii töövahendi koostamist, erinevate huvigruppide kaasamist kui ka koolitust ja teavitust.
- **Tulemus:** Loodud on töövahend tervishoiutöötajatele perevågivalla varajaseks märkamiseks ja tervishoiutöötajad on koolitatud, mistõttu tõuseb tervishoiutöötajate oskus tuvastada perevågivalla ohvreid. Suureneb ohvri ligipääs abile ja pöördumine abiandvate organisatsioonide poole.

Perevägivalla toimepanijatele sekkumisprogrammide arendamine – hetkeolukord/vajadused

- Perevägivalla toimepanijatest olid 2018. aastal 87% mehed, kuid **vägivallatsejatele** ei rakendata praegu piisavalt sekkumisi, mis aitaks neil oma käitumist muuta ja seega korduvat vägivalda ennetada ja/või lõpetada.
- Perevägivalla kuritegudes süüdimõistetute suunamist sotsiaalabiprogrammi rakendatakse Eesti kohtupraktikas vähe, sh põhjuseks sekkumisprogrammide vähene kättesaadavus ja piiratus.
- Teaduskirjanduse kohaselt aitavad õigele sihtgrupile, õigel viisil pakutud ning kvaliteetsed programmid retsidiivsust vähendada, sh rõhutatakse vajadust kujundada välja erinevatele sihtgruppidele välja eraldiseisvad programmid, mis lähtuks nii vägivallatüübist kui toimepanija riskidest, vajadustest ja õppimisstiilist.

Perevägivalla toimepanijatele sekkumisprogrammide arendamine

- Vägivallatsejatele mõeldud sotsiaalprogrammide väljatöötamiseks kaasame eksperdi(d), kes hindavad valdkonnas kasutatavaid olemasolevaid siseriiklikke ja/või välismaiseid programme, aitavad valida strateegia edasisteks tegevusteks (leida sihtgrupid, mis on katmata või mille osas programmide pakkumist parandada) ning vajadusel aitavad kohandada Eestile sobivad sekkumisprogrammid. Peale programmi(de) valikut koolitame tulevasi teenusepakkujaid, kes on valmis edaspidi teenust osutama ja tugigrupiteenust osutama.
- **Tulemus:** Vägivalla toimepanijatele on olemas tõhus sekkumine, mis ennetab vägivalla kordumist.

Avaliku arvamuse uuring vägivallaga seotud hoiakute muutuste kohta

- Uuringu läbiviimisel on eeskujuks Norra Finantsmehhanismi poolt 2009-2014 toetatud programmi „Kodune ja sooline vägivald“ raames teostatud uuringud, milles analüüsiti elanikkonna teadlikkust ja hoiakuid soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse osas. Uuringu läbiviimise eesmärk on varasemate küsitluste metoodikat kasutades hinnata, kuidas on tegevused mõjutanud avalikkuse arvamust eri sihtrühmade vaates. Kavandatava uuringu sihtrühmaks on 15-aastased ja vanemad Eesti elanikud ning see viiakse läbi esindusliku üle-eestilise küsitlusena.
- **Tulemus:** Uuringu tulemus annab võimaluse hinnata erinevate vägivallaga seotud tegevuste mõju ja tulemuslikkust läbi hoiakute muutuse võrreldes aastaga 2016.

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Kontakt:

Liis Sild

Sotsiaalkindlustusamet

liis.sild@sotsiaalkindlustusamet.ee

5194 9691